

Лук'яненко О. В. На межі раціонального та трансцендентного: освітньо зорієнтоване дозвілля та віра у педагогічних інститутах УРСР доби «відлиги» (ч.1) // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. – К., 2015. Випуск 97 – С.85-87.

УДК 94 (477) «1953/1964» : 378

Лук'яненко Олександр Вікторович

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

lukyanenko.ov@gmail.com

**НА МЕЖІ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО:
ОСВІТНЬО ЗОРІЄНТОВАНЕ ДОЗВІЛЛЯ ТА ВІРА У ПЕДАГОГІЧНИХ
ІНСТИТУТАХ УРСР ДОБИ «ВІДЛИГИ» (1)**

Анотація. Стаття ілюструє еволюцію освітньо зорієнтованого та релігійного дозвілля освітян педінститутів УРСР періоду десталінізації (1953-1964 рр.). Застосування методу контент-аналізу педагогічної преси дозволило проілюструвати наповнюваність вільного часу студентів; відслідкувати співвідношення характеристик позаробочого часу викладачів відповідно до сучасних підходів теорії та історії дозвілля.

Ключові слова: повсякдення, студенти, освітньо зорієнтоване дозвілля, релігійне дозвілля, вища педагогічна школа, десталінізація

Лукьяненко Александр Викторович

кандидат исторических наук, ст. преподаватель кафедры культурологии
Полтавского национального педагогического университета им. В. Г. Короленко

**НА ГРАНИ РАЦИОНАЛЬНОГО И ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО:
ОБРАЗОВАТЕЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ДОСУГ И ВЕРА В
ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИНСТИТУТАХ УССР ВРЕМЁН «ОТТЕПЕЛИ» (1)**

Аннотация. Статья иллюстрирует эволюцию образовательно ориентированного и религиозного типов досуга педагогов пединститутов УССР периода десталинизации (1953-1964 гг.). Применение метода контент-анализа педагогической прессы позволило проиллюстрировать наполнение

досуга студентів; отследить соотношение характеристик вне рабочего времени в соответствии с современными подходами теории и истории досуга.

Ключевые слова: *повседневность, студенты, образовательно ориентированный досуг, религиозный досуг, высшая педагогическая школа, десталинизация*

Oleksandr V. Lukyanenko

Ph.D. in History, Senior lecturer of cultural studies sub-department in V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University

AT THE TURN OF RATIONAL AND TRANSCENDENTAL: EDUCATION ORIENTED LEISURE AND FAITH IN PEDAGOGICAL INSTITUTES OF UKRAINIAN SOVIET SOCIALIST REPUBLIC DURING THE “THAW” PERIOD (1)

Abstract. *The article illustrates the evolution of the types of education oriented and religious leisure of educators in Pedagogical Institute of USSR during the period of de-Stalinization (1953-1964). Application of content analysis method of educational media allowed illustrating the core of the leisure. It also helped to give general characteristics of leisure according to modern approaches in the theory and history of leisure.*

Keywords: *every-day life, students, education oriented leisure, religious leisure, higher pedagogical school, de-Stalinization*

Відпочинок людини народжується тоді, коли приходить втома від матеріального світу. Та й сама дозвіллева сфера тоді постає на межі двох площин. Щоденне виснаження лікується у рівній мірі як задоволенням матеріальних, так і духовних потреб. Освітня вища педагогічна школа часів «відлиги» мали у своєму арсеналі численні способи відновлення духовної, фізичної та психо-емоційної рівноваги. У попередніх розвідках ми уже характеризували інтерактивне, рекреаційне, культурне та спортивне дозвілля педагогів та студентів 1953-1964 рр. згідно з концепцією дозвіллевих типів У. Алеманна, Р. Вейдера, К. Кармела та ін. У нинішньому ж дослідженні пропонуємо поглянути та те, яким чином висвітлювалося освітньо зорієнтоване

дозвілля освітян у профільному виданні – газеті «Радянська освіта» – упродовж років «відлиги».

Специфіка діяльності педагогічного інституту як освітньої установи робить освітньо зорієнтоване дозвілля доволі умовним. До того ж інші види відпочинку майбутніх учителів у більшості своїй не обминали навчального компоненту. Ми неодноразово наголошували на просвітницькому елементі в інтерактивному та культурному відпочинку молоді. Однак, і серед тих, хто за родом професії мав нести знання в маси, залишався попит на нові інтелектуальні скарби, які лежали далеко за межею майбутньої професії.

Найпершими згадками про чисте освітнє дозвілля, спрямоване на розширення світоглядного горизонту освітян, були замітки у жовтня 1956 р. у «Радянській освіті», присвячені відкриттю музично-художнього лекторію у стінах Ніжинського педінституту. Раніше уже були схожі посилання, проте, до цього музичні лекторії організовувалися студентами та викладачами педінститутів для широкого загалу: працівників заводів, учителів та громадськості міст. Тут же – специфічно для майбутніх педагогів було утворено філіал лекторію Київської філармонії та лекторій Російського музею м. Києва [1].

До речі, такі заходи стануть одними із провідних видів освітньо зорієнтованого дозвілля студентів у пост-сталінське дванадцятиліття. Вдруге преса звернулася до принад цього типу заповнення вільного часу у грудні 1963 р. Прикладом слугували музичні лекторії при новоствореному музично-педагогічному факультеті Донецького педінституту. Навчальний заклад почав випускати учителів музики та співів для середньої школи. Проте, студенти зізнавалися, що їх охоплював жаль коли вони усвідомлювали, що з величезними музичними скарбами вони могли б познайомитися не в тридцять років, а значно раніше, ще у шкільному віці. Лектор Володимир Остоменський умів захопити усіх, у кого були музичні здібності, і тих, у кого їх не було. На таких лекторіях слухали «Апасіонату» Л. Бетховена, оперу «Садко» М. Римського-Корсакова, «Хованщину» М. Мусоргського, та романси

О. Гурільова [2]. У багатьох навчальних закладах музичні лекторії виходили далеко за межі професійних уподобань майбутніх учителів музики. Наприклад, у травні 1964 р. у Кіровоградському педінституті музичний лекторій відвідували і фізики з математиками, і філософи. Прикметно, що молодь приходила на заходи без об'яв. Лекторами виступали студенти музичного училища та керівники музичних колективів міста [3].

Та найпотужніший шар прикладів освітньо зорієнтованого дозвілля, безперечно, належав участі студентства у наукових гуртках. Звичайно, що у багатьох випадках вони були номінальними. Участь студентів у них часто обмежувалася виключно їхньою присутністю на сторінках звітів. Проте, ті приклади, що доходили до шпальт «Радянської освіти», були ознакою дієвості та живучості цього типу дозвілля. Одним із найперших читачам представили наукове чергування студентів Вінницького педінституту для приймання сигналів першого у світі штучного супутника Землі, запущеного Радянським Союзом у жовтні 1957 р. [4].

Насправді, значна кількість прикладів участі студентів у наукових гуртках мала неприхований ідеологічний присмак. За такої умови вони лише з великою децицією умовності могли претендувати на статус дозвілльового заходу. Скажімо, у червні 1959 р. у новостворене СНТ у Луцькому педінституті свою найпершу звітну конференцію присвятило 20-річчю возз'єднання Західної України з УРСР [5]. До речі, так само, як і студенти Запорізького педінституту, які того ж року звітну конференцію присвятили 40-річчю ВЛКСМ [6]. У Слов'янському педінституті це об'єднання допитливої молоді 2-3 рази на місяць проводило спеціальні вечори відпочинку з пізнавальними кінолекторіями, а створений товариством «Усний журнал» висвітлював новинки науки та техніки. Прикметно, що студенти організували для себе пізнавальні суботні вечори, під час яких проводилися математичні, фізичні та літературні вікторини [7].

Студентська наука на дозвіллі часто приносила вагомні плоди у вивченні різних тем. Скажімо, у студенти-історики з Кримського педінституту під

керівництвом доцента С. Секиринського у вільний час займалися роботою в архівах, відтворюючи історію краю, а їхні колеги-природознавці разом із професором С. Делямуре вивчали фауну Бахчисарайського водоймища. Плідно діяв і кримський мовний науковий гурток. Студентство постійно розміщало критичні статті в інститутській пресі на прочитану на дозвіллі літературу, а також у виданні «Кримський комсомолец», відтворюючи забуті сторінки діяльності кримського комсомольського підпілля у роки Другої світової війни [8]. Краєзнавство стало чи не головним об'єктом освітньо зорієнтованого дозвілля студентів-гуманітаріїв до кінця «відлиги». Так, у 1962 р. молодь Черкаського педінституту часто висвітлювала свої пошуки з історії шкіл у селах Шевченкове та Василиця Черкаського району в організованому науковим гуртком з історії педагогіки рукописному журналі «Радянський педагог» [9].

У наших попередніх розвідках з історії дозвілля студентів доби десталінізації ми вже зверталися до характеристики такої його форми як факультети громадських професій. Однак, у попередніх дослідженнях вони фігурували здебільшого у категорії інтерактивного дозвілля, бо студенти брали участь у них як викладачі. Тут згадаємо про ті з них, що засновувалися молоддю виключно для самих себе. Прикладом цього є факультет громадських професій при Уманському педінституті. У 1961 р. допитливі студенти мали змогу відвідувати відділ кореспондентів, масовиків-вистівників, основ музики і живопису, відділи лекторів, суддів та інструкторів спорту [10].

Поруч із такими формами організації освітньо зорієнтованого дозвілля стоїть і робота театрального гуртка при кафедрі педагогіки Ніжинського вишу. Попри те, що продуктом діяльності гуртка була сценічна творчість, мета його створення була виключно освітньою. Педагоги мотивували це тим, що студенти не вміли вести урок, хоча рівень знання у них був високий. Схожий гурток, покликаний розвинути у молоді уміння спілкування, діяв і при кафедрі Криворізького педінституту [11].

Література

1. Повод М. З досвіду нашого інституту // Радянська освіта. – 27 жовтня 1956. – №44.– С.4.
2. Узовченко Є. Дві години у світі прекрасного // Радянська освіта. – 18 грудня 1963. – №100.– С.2.
3. Студентський музичний // Радянська освіта. – 29 травня 1964. – №43.– С.2.
4. Півень Г., Яворський А. Першість належить нашій Батьківщині // Радянська освіта. – 12 жовтня 1957. – №41.– С.1.
5. Йова П., Чуприна Я. Рухати вперед педагогічну практику і науку // Радянська освіта. – 6 червня 1959. – №23.– С.2.
6. Сторчаков В. На честь 40-річчя ВЛКСМ // Радянська освіта. – 6 червня 1959. – №23.– С.2.
7. Яловий Ф., Петрик І. Після лекцій // Радянська освіта. – 23 травня 1959. – №21.– С.3.
8. Новикова М. У студентському товаристві // Радянська освіта. – 1 березня 1958. – №9.– С.3.
9. Мойсеєнко М. Студентський науковий// Радянська освіта. – 3 лютого 1962. – №10.– С.2.
10. Торгалло В. Факультет громадських професій // Радянська освіта. – 20 грудня 1961. – №100– С.1.
11. Юзвенко Л. Мистецтво вихователя // Радянська освіта. – 29 травня 1964. – №43.– С.2

References

1. Povod M. Z dosvidu nashoho instytutu // Radyans'ka osvita. – 27 zhovtnya 1956. – №44.– S.4.
2. Uzovchenko Ye. Dvi hodyny u sviti prekrasnoho // Radyans'ka osvita. – 18 hrudnya 1963. – №100.– S.2.
3. Students'kyu muzychnyy // Radyans'ka osvita. – 29 travnya 1964. – №43.– S.2.
4. Piven' H., Yavors'kyu A. Pershist' nalezhyt' nashiy Bat'kivshchyni // Radyans'ka osvita. – 12 zhovtnya 1957. – №41.– S.1.

5. Yova P., Chupryna YA. Rukhaty vpered pedahohichnu praktyku i nauku // Radyans'ka osvita. – 6 chervnya 1959. – №23.– S.2.
6. Storchakov V. Na chest' 40-richchya VLKSM // Radyans'ka osvita. – 6 chervnya 1959. – №23.– S.2.
7. Yalovyy F., Petryk I. Pislya lektsiy // Radyans'ka osvita. – 23 travnya 1959. – №21.– S.3.
8. Novykova M. U student-s'komu tovarystvi // Radyans'ka osvita. – 1 bereznya 1958. – №9.– S.3.
9. Moyseyenko M. Student-s'kyi naukovyy // Radyans'ka osvita. – 3 lyutoho 1962. – №10.– S.2.
10. Torhalo V. Fakul'tet hromads'kykh profesiy // Radyans'ka osvita. – 20 hrudnya 1961. – №100– S.1.
11. Yuzvenko L. Mystetstvo vykhovatelya // Radyans'ka osvita. – 29 travnya 1964. – №43.– S.2

Summary

The article illustrates the evolution of the types of education oriented leisure of educators in Pedagogical Institute of USSR during the period of de-Stalinization (1953-1964). Application of content analysis method of educational media allowed illustrating the core of the leisure. It also helped to give general characteristics of leisure according to modern approaches in the theory and history of leisure.

Specificity of Pedagogical Institute as an educational institution makes education oriented entertainment rather arbitrary. In addition, other examples of leisure of the future teachers for the most part also contained training component. We have repeatedly emphasized the educational element in an interactive and cultural leisure of youth. However, among those who by the nature of the profession had to bear the knowledge of the masses remained demand for new intellectual treasures that lay far below the future profession. The earliest mention of clear educational entertainment for promoting ideological horizon of educators in "Soviet Education" are dating October, 1956. They were dedicated to the opening of music and art lectures in the walls of Nizhyn Pedagogical Institute. Previously we had similar examples, but they were organized by students and teachers of the college to the wide public, to factory workers, teachers etc. Now we are speaking about those specifically for future teachers. They were formed as a branch of the Kiev Philharmonic lectures and lecturers of the Russian Museum of Kyiv.

And the most significant examples of educational oriented entertainment, undoubtedly belonged to students' participation in Scientific societies. Of course, in many cases, they were nominal. Participating of students was often limited to only their presence on the pages of reports. However, those examples that reached the pages of «Soviet education» were a sign of the effectiveness and survivability of this type of entertainment. As one of the first, the readers were presented the news about scientific duty of students of Vinnytsia Pedagogical Institute. They were receiving signals from the world's first artificial satellite launched by the Soviet Union in October, 1957.

In fact, a significant number of examples of student participation in academic circles had an overt ideological flavor. Under such conditions they were only a fraction of a large convention could claim to be a leisure event. For example, in June, 1959 in a newly created State Scientific Society in Lutsk Pedagogical Institute, the first reported ever conference was devoted to the 20th anniversary of the reunification of Western Ukrainian SSR. By the way, as well as students' conference in Zaporozhye Pedagogical Institute that same year was dedicated to the 40th anniversary of the Komsomol. An association of young inquisitive people in Slovyansk Pedagogical Institute had special holiday evenings with educational multimedia lectures 2-3 times a month and they also established "Verbal Journal" covering the novelty of science and technology. Remarkably, the students organized an informative Saturday evenings, during which conducted the mathematical, physical and literary quizzes.

In our previous research on the history of the free days of de-Stalinization students, we have addressed to the characteristics of such its form as faculties of Civil Professions. However, in previous studies, they appeared mostly in the category of interactive entertainment for students participating in them as teachers. Here we'll mention the ones that were set up exclusively for young people themselves. An example is the faculty of social professions in Uman Pedagogical Institute. In 1961, curious students had the opportunity to visit the department of correspondents, of event-managers, the basics of music and painting lecturers, departments of judges and sports instructors. Along with such forms of educational oriented entertainment was the organization and work of theatrical groups at the sub-department of Education of Nizhyn institute. The product of the group was a creative stage work, but the purpose of its creation was extremely educational. Teachers were motivated by the fact that students were not able to conduct the lesson, although the level of knowledge was high. A similar group, called on the youth to develop skills of communication, and acting was created at the Department of Kryvyy Rih Pedagogical Institute.